

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА

Представка бр. 40825/15

Љубиша АЛЕКСИЋ
против Србије

Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању Већа 8. новембра 2022. године у саставу:

Jon Fridrik Kjølbrot, *председник*,

Carlo Ranzoni,

Branko Lubarda,

Pauline Koskelo,

Jovan Ilievski,

Gilberto Felici,

Diana Sârcu, *судије*,

и Hasan Bakırcı, секретар одељења,

Имајући у виду горе наведену представку поднету 31. јула 2015. године,

Имајући у виду запажања која је поднела Влада Републике Србије (у даљем тексту: Влада) и запажања у одговору који је поднео подносилац представке,

Након већања, одлучује како следи:

ЧИЊЕНИЦЕ

1. Подносилац представке, господин Љубиша Алексић, држављанин Републике Србије, рођен је 1958. године и живи у Новом Саду. Пред Судом је подносиоца заступао г. А. Воргић, адвокат из истог града.

2. Владу је заступала њихова заступница, госпођа З. Јадријевић Младар.

А. Околности предмета

3. Чињенице у вези са предметом могу се резимирати на следећи начин.

1. Ситуација у канцеларији коју је описао подносилац представке

4. Током лета 2009. године у просторијама њиховог послодавца, Републичког завода за статистику (у даљем тексту: РЗС), у Новом Саду, догодио се инцидент на послу између подносиоца представке и једног од његових колега, извесног г. А. Инцидент се односио на гласну расправу и неслагање око приписивања заслуга за обављени посао и укључивао је увредљив језик упућен подносиоцу представке.

5. Подносилац представке је накнадно пријавио инцидент управи РЗС-а и захтевао покретање дисциплинског поступка против г. А.

6. Његов захтев је игнорисан, стога је подносилац представке послао писмо свом блиском пријатељу и колеги који је такође био запослен у РЗС-у, али је радио у седишту у Београду.

7. У тој преписци подносилац представке је уопштено описао ситуацију у новосадској канцеларији и неформално се осврнуо на извесног господина Б, који је био „измишљени лик”, само да би боље објаснио, „сатирично” и „шаљиво”, „негативни развој” у сâмој канцеларији. Комуникација је такође садржала информације које се односе на подносиоца представке и његовог сина, посебно на финансијске потешкоће са којима су се суочавали у свакодневном животу.

8. Подносилац представке је накнадно проследио горепоменуто писмо, заједно са другим приватним белешкама, преко своје службене имејл-адресе тројици својих колега у новосадској канцеларији на њихов захтев. Сви они и многе друге колеге сложили су се да је у канцеларији било много проблема у погледу расподеле задатака и неосетљивости руководства, као и у погледу корупције и праксе напредовања. Нико никада није споменуо господина А.

9. Дана 20. августа 2009. године, на иницијативу г. А, заменик шефа канцеларије РЗС-а у Новом Саду је од ИТ администратора РЗС-а добио сву електронску преписку подносиоца представке са прилозима (у даљем тексту „имејл”) која је послата са његовог званичног имејл налога између 21. јула и 20. августа 2009. године. Наведени имејловису затим прочитани другом колеги, одштампани и дати господину А, који их је онда протумачио као да се тичу њега и његове ситуације на радном месту. Подносилац представке је сазнао за овај развој догађаја тек када му је уручено обавештење о грађанском тужби коју је против њега накнадно поднео г. А (види ст. 15–20. у наставку).

10. Као последица свађе са господином А, подносилац представке је претрпео штетне последице на послу везане за начин како су га други доживљавали, каријеру и изгледе за напредовање.

2. Кривична пријава коју је поднео подносилац представке

11. Подносилац представке је 30. октобра 2010. године поднео кривичну пријаву против г. А, лица задуженог за канцеларију РЗС-а у Новом Саду и неидентификованог ИТ администратора, тврдећи да су сва тројица противправно повредила његово право на приватност личне преписке.

12. Основно јавно тужилаштво у Новом Саду је 9. новембра 2010. године одбацило његову пријаву, наводећи да предметно кривично дело није подложно кривичном гоњењу. Међутим, подносилац представке је уместо тога могао да покрене сопствену приватну кривичну тужбу директно релевантним судовима.

13. Према наводима Владе, подносиоцу представке је 15. новембра 2010. године достављен допис које је припремило и потписало Основно јавно тужилаштво у Новом Саду којим се подносилац представке обавештава о одбијању његове притужбе.

14. Подносилац представке је тврдио да је био обавештен о одбијању тек након што је примио запажања Владе у овом случају (видети доле наведени став 56).

3. Грађански поступак који је покренуо г. А

15. Основни суд у Новом Саду је 13. маја 2011. године пресудио у корист г. А. На тај начин је наложио подносиоцу представке да му исплати 100.000 српских динара (отприлике 1.000 евра (EUR) у то време) и законску камату, као накнаду за душевне болове које је г. А претрпео због повреде части и угледа, као и још 43.050 динара (приближно 430 евра у том тренутку) за судске трошкове (видети доле наведени став 44.).

16. Суд се у својој пресуди позвао на горе описани инцидент (видети горе наведене ст. 4–10.) и утврдио чињенице на основу исказа сведока и материјалних доказа како следи.

17. У јулу и августу 2009. године, подносилац представке је послао укупно седам имејлова са свог званичног имејл налога на званичне имејл налоге укупно пет својих колега, како унутар тако и изван новосадске канцеларије РЗС-а. Те особе су затим проследили наведене имејлове са својих званичних имејл налога другим колегама.

18. Имејлови су се састојали од понижавајућих и неистинитих изјава у вези са радом и каријером г. А и упућивали су на њега помоћу његовог општепризнатог надимка (г. Б). Имејлови су такође садржали цртеже који су приказивали г. А на различите омаловажавајуће начине.

19. Суд је, између осталог, приметио да је неке од предметних имејлова суду доставио лично г. А, који их је добио од РЗС-а након што је чуо трачеве о себи у канцеларији и након што су га исмевале бројне колеге. Од РЗС-а су у току самог грађанског поступка, на основу судског налога, прибављени и други имејлови веома сличног садржаја. Сви имејлови су такође послати са званичних имејл налога током радног времена, што значи да није примењивана никаква заштита приватности.

20. Апелациони суд у Новом Саду је 23. августа 2012. године потврдио пресуду првостепеног суда, чиме је постала правоснажна. При томе је другостепени суд истакао, између осталог, да право на приватност преписке подносиоца представке није повређено, из истих разлога већ наведених у првостепеној пресуди. Поред тога, Апелациони суд је сматрао да су поруке постале доступне „неодређеном броју особа” у „ширем канцеларијском окружењу” након што су прослеђене колегама. О имејловима се такође причало међу колегама и њихов садржај је стога постао јаван.

4. Уставни поступак који је покренуо подносилац представке

21. Подносилац представке је 8. октобра 2012. године поднео уставну жалбу Уставном суду на пресуде првостепеног и апелационог суда од 13. маја 2011, односно апелационог суда од 23. августа 2012. године, као и на „нечињење” државног тужилаштва у одговору на његову кривичну пријаву од 30. октобра 2010. године (видети горе наведене ст. 11–14, 15. и 20.).

22. Подносилац представке се у својој уставној жалби позвао на предметни инцидент, као и на каснији грађански и кривични поступак, и навео да је претрпео повреду: (i) права на приватност своје преписке; (ii) права на заштиту личних података; (iii) права на правично суђење; и (iv) права на једнаку заштиту својих права од стране домаћих судова.

23. Уставна жалба подносиоца представке је допуњена додатним писменим поднесцима 26. фебруара и 25. марта 2013. године. Подносилац представке, међутим, није доставио Суду копије два допунска поднеска.

24. Уставни суд је 5. фебруара 2015. године приметио да су предметни имејлови, који су послати са званичног имејл налога, коришћени као доказ у предмету за клевету који је покренут против подносиоца представке. Уставни суд је затим одбио уставну жалбу подносиоца представке, наводећи да он, у сваком случају, није покренуо засебну грађанску тужбу за накнаду штете против РЗС-а за било какву нематеријалну штету коју је претрпео због наводне повреде његове приватности. Коначно, Уставни суд је сматрао да сама кривична пријава као таква није нешто што би се могло оспорити пред њим.

5. Грађански поступак који је покренуо подносилац представке

25. У посебној грађанској парници, након враћања предмета, 18. маја 2015. године, Основни суд је пресудио у корист подносиоца представке и наложио г. А да му исплати 50.000 динара (приближно 410 евра у то време), као и законске камате, због душевних болова које је претрпео у вези са повредом своје части и угледа која се догодила током и након његове свађе са г. А у току лета 2009. године (видети горе наведени став 4.), и још 151.600 динара (приближно 1.250 евра у време настанка догађаја) за судске трошкове (видети горе наведени став 44.).

26. Виши суд у Новом Саду је 26. октобра 2016. године потврдио ту пресуду и тиме је она постала правоснажна.

6. Друге релевантне чињенице

27. РЗС је специјализовани државни орган задужен за прикупљање, обраду и дисеминацију званичне статистике од значаја за Републику Србију.

28. На рочишту одржаном 1. јуна 2010. године у току грађанског поступка који је покренуо г. А (видети горе наведене ст. 15–20.), његов адвокат је, између осталог, предложио да суд добије од РЗС-а информације у вези са разменом имејлова „које је требало накнадно прецизирати”. Истом приликом, адвокат који заступа подносиоца представке „сложио се са [тим] предлогом”.

29. ИТ администратор РЗС-а је 30. јуна 2009. године послао циркуларни имејл свим запосленима, укључујући и подносиоцу представке, под називом „Правила за коришћење рачунара и других ресурса на радном месту”. У овој поруци се, између осталог, наводи да се „рачунари и други ресурси [могу] користити само у сврхе везане за посао”.

30. Према документацији коју је парнични суд прибавио од РЗС-а, предметни имејлови су послати или прослеђени на укупно више од тридесет имејл налога, како унутар тако и ван РЗС-а (видети горе наведени став 28.).

31. У имејлу послатом колеги 20. јула 2009. године, подносилац представке је приложио један од дотичних текстова, позивајући се на г. А преко његовог општепознатог надимка (г. Б), даље наводећи да „ова прича [није] била превише интимна, да би [колега могао] да је подели са блиским особама ако [осећа] потребу” да то учини, јер треба „усрећити људе у овако глупим временима”.

32. У тексту приложеном уз горе наведени имејл, подносилац представке је навео, између осталог, да је, с обзиром на ситуацију у канцеларији, већ рекао свом детету да неће бити депарца, па чак ни вечере, ако њихови трошкови премаше њихова средства.

33. Подносилац представке је све то време тврдио да је поверљивост његове преписке била незаконито нарушена јер никада није донета одлука суда у кривичном контексту којом се налаже обелодањивање његове преписке и, штавише, да никада није било никакве сугестије да је била укључена „заштита безбедности Републике Србије” (видети став 36. у наставку).

34. Г. А је 2012. године тражио извршење правоснажне грађанске пресуде изречене против подносиоца представке (видети горе наведени став 20.).

В. Релевантни правни оквир и судска пракса

1. Устав Републике Србије (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије”, број 98/06)

35. Члан 18. утврђује, између осталог, да се „Уставом јемчи ... непосредна примена људских ... права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права [и] ратификованим међународним уговорима”. Даље предвиђа да се „одредбе о људским ... правима тумаче ... сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење”.

36. Члан 41. јемчи да је „тајност писама и других средстава комуникације неповредива” и да ће свако одступање од овог начела бити дозвољено само „на одређено време и на основу одлуке суда”, ако је то неопходно за „вођење кривичног поступка или заштиту безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом”.

37. Члан 170. утврђује да се „уставна жалба може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту”.

38. Устав је 2021. године измењен, али не у вези са горе наведеним одредбама.

2. Закон о уставном суду (објављен у „Службеном гласнику РС”, бр. 109/07, 99/11 и 18/13)

39. Члан 85. став 1. пружа неопходне информације које морају бити садржане у уставној жалби. Ове информације укључују: (i) личне податке подносиоца жалбе; (ii) информације које се тичу његовог или њеног правног заступника; (iii) појединости о одлуци која се оспорава; (iv) назнаку релевантних одредби Устава; (v) опис наводних кршења; (vi) свако обештећење, укључујући одштету, коју тражи жалилац; и (vii) лични потпис подносиоца жалбе или потпис његовог или њеног овлашћеног правног заступника.

40. Овај закон је накнадно мењан у два наврата, у мају и децембру 2015. године.

3. Општа мишљења Уставног суда (објављена на веб-сајту наведеног суда)

41. Према општим ставовима Уставног суда од 30. октобра 2008. и 2. априла 2009. године, овај суд је „везан” захтевом који је формулисан у уставној жалби када се испитује да ли је дошло до повреде права или слободе зајемчене Уставом. Уставни суд може разматрати жалбу само у границама захтева, како је формулисан.

4. Закон о облигационим односима (објављен у „Службеном листу Социјалистичке Федеративне Републике Југославије”, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, као и у „Службеном листу Савезне Републике Југославије”, број 31/93).

42. Члан 157. прописује, између осталог, да свако има право да од суда тражи престанак радње којом се нарушава нечији интегритет, лични и породични живот или друга права која се односе на нечију личност.

43. Члан 172. став 1. прописује да је правно лице одговорно за сваку штету коју проузрокује неко од „сопствених тела”.

44. Чланови 199. и 200. прописују, између осталог, да свако ко је претрпео страх, физички бол или душевну бол као последицу повреде личних права има право, у зависности од трајања и интензитета патње, да подигне тужбу у циљу новчане накнаде пред грађанским судовима и да, поред тога, затражи друге облике обештећења „који би могли да омогуће” пружање одговарајуће нематеријалне сатисфакције.

5. Закон о парничном поступку (објављен у „Службеном гласнику РС”, број 125/04)

45. Члан 13, који је био на снази у време настанка догађаја, прописивао је да ако је жртва кривичног дела покренула грађанску тужбу за накнаду штете против учиниоца, грађански суд је био везан правоснажном одлуком кривичног суда, уколико постоји, којом се оптужени оглашава кривим.. Међутим, грађански судови су ту одредбу доследно тумачили тако да кривична осуда није била предуслов за досуђивање штете јер су правила за кривичну и грађанску одговорност различита (видети, на пример, релевантну домаћу судску праксу на коју се позивало у предмету Ђекић и други против Србије, бр. 32277/07, став 19, 29. април 2014. године).

46. У децембру 2009. године је овај Закон измењен, а 2012. године је ступио на снагу нови Закон о парничном поступку, који је укинуо и заменио први.

6. Домаћа судска пракса на коју се Влада позива у овом случају

47. Влада је Суду доставила судску праксу која показује, између осталог, да су тужиоци који се жале на питања везана за приватност и људско достојанство у контексту запошљавања могли да добију обештећење пред грађанским судовима, односно утврђење повреде Закона о облигационим односима (видети горе наведени став 44.) и/или Конвенције и додељивање накнаде. Један од тих случајева се односио на одузимање личних белешки, писама и фотографија тужиоца (видети пресуду Пбр. 2605/12 од 13. јуна 2015. године, који је донео Основни суд у Београду), док је други укључивао злостављање и узнемиравање тужиоца од стране његовог непосредног претпостављеног (видети пресуду Пбр. 4539/14 од 13. маја 2014. године, који је такође усвојио исти суд). Обе пресуде су накнадно постале правоснажне и извршне, а прва је мало измењена у другом степену у погледу тачног износа досуђене накнаде.

ПРИТУЖБЕ

48. Подносилац представке се притуживао, на основу чл. 8. и 10. Конвенције, да је његов послодавац, РЗС, приступао и читао његове имејлове кршећи његово право на приватност и слободу изражавања. Он је даље навео да му судови тужене државе на крају нису пружили обештећење у вези с тим и да су стога само изнова потврдили наведено кршење.

ПРАВО

А. Притужбе подносиоца представке

49. Подносилац представке се притуживао, као што је горе описано, на повреду његовог права на приватност и слободу изражавања супротно гаранцијама садржаним у чл. 8. и 10. Конвенције, респективно, чије одредбе гласе како следи:

Члан 8.

„1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, свог дома и кореспонденције.

2. Државни органи немају право да се мешају у остваривање наведеног права, осим ако је то у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне сигурности или економског

благостања земље, ради спречавања нереда или злочина, заштите здравља или морала, или заштите права и слобода других.”

Члан 10.

„1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право укључује слободу мишљења, као и примања и саопштавања информација и идеја, без уплитања државних органа и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтевају лиценцирање радиодифузних, телевизијских или биоскопских предузећа.

2. Остваривање ових слобода, будући да са собом носи дужности и одговорности, може бити подложно формалностима, условима, ограничењима или казнама које су прописане законом и неопходне у демократском друштву, у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или злочина, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања обелодањивања информација добијених у поверењу или очувања ауторитета и непристрасности правосуђа.”

Б. Поднесци странака

1. Влада

(а) У погледу притужбе на основу члана 8. Конвенције

50. Влада је тврдила да подносилац представке није искористио неколико ефикасних домаћих правних лекова. Конкретно, они предвиђени релевантним законодавством о заштити података о личности, као и засебну грађанску тужбу за наводну повреду његове приватности (видети горе наведене ст. 43. и 44.). Што се тиче потоњег, они су понудили копије више правоснажних пресуда које су усвојили национални судови у контексту запошљавања (видети горе наведени став 47.).

51. Штавише, Влада је тврдила да, у конкретним околностима овог случаја, подносилац представке није могао разумно очекивати да ће његова преписка остати приватна. Имплицитно, члан 8. Конвенције се не би могао сматрати применљивим.

(б) У погледу притужбе на основу члана 10. Конвенције

52. Влада је тврдила да подносилац представке није правилно искористио поступак уставне жалбе јер у поступку пред Уставним судом није поднео своју уставну жалбу на основу члана 10. било формално или суштински.

53. У сваком случају, према Влади, чињенице случаја не откривају повреду члана 10. Конвенције чак ни када се разматрају у меритуму притужбе подносиоца представке.

2. Подносилац представке

54. Подносилац представке је поново потврдио своје притужбе и оспорио аргументе Владе.

55. Конкретно, он је тврдио да је поштовао услов исцрпљивања у погледу обе своје жалбе, користећи све доступне и релевантне грађанске и уставне правне лекове. Притужба на основу члана 10. Конвенције, у међусобној вези са његовом притужбом на основу члана 8, такође је правилно подигнута пред Уставним судом.

56. Подносилац представке је такође навео да је покушао да искористи кривични поступак у сврху обештећења, али безуспешно. Штавише, никада му није достављена одлука којом се његова кривична пријава одбацује, а сама Влада није понудила никакве доказе за супротно. У сваком случају и у одсуству кривичне пресуде, подносилац представке није могао да поднесе засебну грађанску тужбу за душевне болове које је претрпео као последицу повреде његове приватности.

57. Подносилац представке је додао да постојећа правила о коришћењу канцеларијских рачунара (видети горе наведени став 29.) не значе да РЗС има право да чита приватну преписку својих запослених јер та правила не могу заменити јемства садржана у члану 41. Устава (видети горе наведени став 36.).

58. Подносилац представке је тврдио да је разумно да је очекивао приватност по Конвенцији с обзиром на то да је својим колегама у РЗС-у, који је у то време запошљавао више од 500 људи, послао само мали број имејлова, који нису накнадно прослеђени великом броју људи.

59. На крају, подносилац представке је навео да је због инцидента претрпео штетне последице у погледу изгледа за каријеру и здравља. Штавише, његове колеге су га исмевале и због тога се суочио са финансијским губицима.

В. Процена суда

3. Релевантне чињенице у вези исцрпљивања домаћих правних средстава

60. Суд понавља да правило исцрпљивања домаћих правних лекова из члана 35. Конвенције обавезује оне који желе да покрену случај против неке државе пред Судом да прво искористе правна средства предвиђена националним правним системом. Сходно томе, државе су ослобођене да одговарају за своја дела пред међународним телом пре него што су имале прилику да исправе питање на домаћем терену (видети *Вучковић и други против Србије* (прелиминарни приговор) [Вв], бр. 17153/11 и 29 других, став 70, 25. март 2014. године).

61. Обавеза исцрпљивања домаћих правних средстава захтева од подносиоца/подносиоце представке да на уобичајен начин употреби правне лекове које су доступни и довољни у вези с његовим или њеним притужбама у погледу Конвенције. Постојање дотичних правних лекова мора бити довољно извесно не само у теорији већ и у пракси, јер у супротном њихова доступност и делотворност могу доћи у питање (видети *Вучковић и други*, цитирано горе, став 71.).

62. Да би било делотворно, правно средство мора имати способност да директно поправи оспорено стање ствари и да пружи разумне изгледе за успех (видети *Balogh* против Мађарске, бр. 47940/99, став 30, 20. јул 2004. године, и *Sejdovic против Италије*, бр. [Вв], бр. 56581/00, став 46, ЕСЈП 2006-II). Међутим, постојање пуких сумњи у изгледе за успех одређеног правног лека који није очигледно узалудан није ваљан разлог да се не исцрпи тај пут обештећења (видети *Scoppola против Италије* (бр. 2)) [Вв], бр. 10249/03, став 70, 17. септембар 2009. године и *Вучковић и други*, цитирано горе, став 74.).

63. Није неопходно да се право из Конвенције експлицитно помиње у домаћим поступцима под условом да је жалба покренута барем суштински (видети *Castells против Шпаније*, 23. април 1992. године, став 32, серија А бр. 236; *Ahmet Sadik против Грчке*, 15. новембар 1996. године, став 33, Извештаји о пресудама и одлукама 1996-В и *Вучковић и други*, цитирано горе, став 72.).

64. Подносиоци представке ипак морају да се придржавају важећих правила и процедура домаћег закона, у супротном, њихов захтев ће вероватно бити у супротности са условом наведеним у члану 35. став 1. (видети, на пример, *Cardot против Француске*, 19. март 1991. године, став 34, Серија А бр. 200, и *Вучковић и други*, цитирано горе, став 72.).

65. Суд понавља да је државама уговорницама дато одређено дискреционо право у погледу начина на који се придржавају своје обавезе да обезбеде домаћи правни лек који би омогућио надлежном државном органу да се уједно бави суштином релевантне жалбе на Конвенцију и да пружи одговарајућу заштиту (видети расправу у вези са чланом 13. у случају *Nada против Швајцарске* [Вв], бр. 10593/08, став 207, ЕСЈП 2012). Ово дискреционо право одражава слободу избора везану за примарну обавезу држава уговорница према члану 1. Конвенције да обезбеде права и слободе зајемчене Конвенцијом (видети, *Поповски против „Бивше Југословенске Републике Македоније”* бр. 12316/07, став 79, 31. октобар 2013. године).

66. Суд је такође често подвлачио потребу да се правило исцрпљености примени са извесним степеном флексибилности и без претераног формализма (видети *Вучковић и други*, цитирано горе, став 76, и *Gherghina против Румуније* (одл.) [Вв], бр. 42219/07, став 87, 9. јул 2015. године). На пример, када је доступан више од једног потенцијално делотворног правног лека, од подносиоца представке се захтева да користи само један правни лек по сопственом избору (видети, међу многим другим случајевима, *Micallef против Малте* [Вв], бр. 17056/06, став 58, ЕСЈП 2009; *Nada*, цитирано горе, став 142; *Göthlin против Шведске*, бр. 8307/11, став 45, 16. октобар 2014. године; и *O’Keeffe против Ирске* [Вв], бр. 35810/09, ст. 109–111, ЕСЈП 2014 (одломци)).

67. Што се тиче правних система који обезбеђују уставну заштиту основних људских права и слобода, као што је онај у Србији, обавеза је оштећеног да испита обим те заштите (видети, између осталог, *Винчић и други против Србије*, бр. 44698/06 и 30 других, став 51, 1. децембар 2009. године). Заиста, Суд је у више наврата сматрао да се уставна жалба, у начелу, треба сматрати делотворном у смислу члана 35. став 1. Конвенције у односу на све представке поднете против Србије од 7. августа 2008. године (видети, на пример, *Вучковић и други*, цитирано горе, став 84.).

68. Коначно, када је реч о терету доказивања, дужност је Владе, која тврди неисцрпљивање, да увери Суд да је правни лек био делотворан и да је био доступан у теорији и пракси у релевантно време. Чим овај терет доказивања буде задовољен, до подносиоца/подносиоце представке је да докаже да је правни лек коју је понудила Влада заправо био исцрпљен, односно да је из неког разлога био неадекватан и неделотворан у одређеним околностима случаја или да постоје посебне околности које изузимају њега или њу од таквог наведеног захтева (видети, на пример, *McFarlane против Ирске* [ВВ], бр. 31333/06, став 107, 10. септембар 2010. године и *Вучковић и други*, цитирано горе, став 77.).

4. Примена ових начела на овај конкретан случај

(а) У погледу притужбе на основу члана 8. Конвенције

69. Суд сматра да нема потребе да испитује приговор Владе у погледу компатибилности ове притужбе *ratione materiae* са одредбама Конвенције (видети горе наведени став 50.) будући да је у сваком случају неприхватљив због пропуста подносиоца представке да искористи делотворан домаћи правни лек.

70. Нарочито, када се чл. 157, 199. и 200. Закона о облигационим односима размотре заједно они, између осталог, предвиђају да свако ко је претрпео страх, физички бол или душевну бол због кршења његове репутације, личног интегритета, слободе или другог његовог „личног права” има право да захтева правну заштиту, тужи за новчану накнаду и затражи друге облике обештећења који би могли да обезбеде одговарајуће нематеријално задовољење (видети горе наведене ставове 42-44.). Штавише, члан 172. став 1. Закона о облигационим односима предвиђа да правно лице, које укључује и државу, одговара за било какву штету коју један од „његових органа” нанесе „трећем лицу” (видети горе наведени став 43.). Како је Суд већ приметио у предмету *Лакатош и други против Србије* (бр. 3363/08, ст. 43. и 44. и ст. 51–52, 7. јануар 2014. године), домаћи грађански судови су применили те одредбе у корист тужилаца у великом броју веома различитих контекста (видети, такође, референце у предмету *Јаковљевић против Србије* (одл.), бр. 5158/12, став 42, 13. октобар 2020. године).

71. Поред тога, члан 18. Устава предвиђа „директну примену” људских права обезбеђених ратификованим међународним уговорима и утврђује да ће се одредбе које се односе на људска права тумачити у складу, између осталог, са „праксом међународних институција” којима је поверена њихова примена (видети горе наведени став 35.). У том смислу постоји и домаћа судска пракса, посебно пресуде грађанских судова којима се признају наводна кршења члана 8. Конвенције у контексту „приватног живота”, укључујући, али не ограничавајући се на незаконито фотографисање, и досуђивање накнаде тужиоцима где је то прикладно (видети *Лакатош и други*, цитирано горе, ст. 51. и 52, и *Јаковљевић*, цитирано горе став 43; видети такође, у том смислу, горе наведени став 47. тј. домаћу судску праксу коју је обезбедила Влада у овом случају у вези са одузимањем личних белешки, писама и фотографија у контексту запошљавања).

72. У предмету *Костић против Србије* ((одл.), број 40410/07, став 57, 17. септембар 2013. године), Суд је, на пример, размотрио притужбу према члану 8. Конвенције да су војни службеници и војни истражни органи ширили увредљиве и нетачне информације о личном и породичном животу покојног сина наведеног подносиоца представке и исту одбио као неприхватљиву због неисцрпљивања домаћих правних лекова (*ibid*, став 60.), конкретно оних предвиђених према Закону о облигационим односима (видети горе наведене ст. 42–44.). Подносилац представке није објаснио зашто такав правни лек не би био адекватан и делотворан у конкретним околностима овог случаја, нити је показао да су постојале посебне околности које га ослобађају од овог захтева (видети горе наведени став 68.). У овом контексту се, наравно, подразумева да према српском закону и супротно тврдњама подносиоца представке (видети горе наведени став 56., *in fine*), кривична осуда није формални предуслов за добијање накнаде штете у грађанској парници у вези са истим догађајима (видети *Ђекић и други*, цитирани горе, ст. 42. и 19, тим редоследом, 29. априла 2014, и *Тешић против Србије*, бр. 4678/07 и 50591/12, став 40, 11. фебруар 2014. године).

73. Суд би такође желео да примети да се поступак који је г. А покренуо против самог подносиоца представке (видети горе наведене ст. 15–20.) не може сматрати адекватним да директно исправи наводну повреду приватности подносиоца представке, а тиме ни довољним као још један потенцијални вид правне заштите (видети горе наведене ст. 62. и 66.). Разлог за наведено је што РЗС, као послодавац подносиоца представке, није био чак ни странка у том поступку, односно да се поступак тицао части и угледа г. А, а не приватности

подносиоца представке, и да национални судови стога нису могли да приуште подносиоцу представке било какву заштиту у овом контексту.

74. Коначно, тужба коју је подносилац представке поднео против г. А лично се односила на повреду његове сопствене части и угледа која се догодила током и након његове расправе са г. А током лета 2009. године, односно инцидента који је био одвојен од каснијег развоја догађаја који је укључивао приступ и читање имејлова подносиоца представке од стране РЗС-а (видети горе наведене ст. 25, 26. и 4, тим редоследом).

75. Имајући у виду горе наведено, Суд је мишљења да је подносилац представке заиста требао да покрене грађанску тужбу против РЗС-а на основу Закона о облигационим односима (видети, *mutatis mutandis*, *Hajnal против Србије*, бр. 36937/06, став 142, 19. јун 2012; *Лакатош и други*, цитирано горе, став 114; *Костућ*, цитирано горе, став 60; и *Јаковљевић*, цитирано у ст. 45. и 46.), како је Влада предложила у својим запажањима и како је посебно истакао Уставни суд у одлуци од 5. фебруара 2015. године (видети горе наведене ст. 50. и 24, тим редоследом; видети такође горе наведени став 64. у вези са потребом да се поштују примењива правила и процедуре домаћег закона).

76. С обзиром на то да подносилац представке то није учинио, његова притужба према члану 8. мора бити одбачена на основу члана 35. ст. 1. и 4. Конвенције због неисцрпљивања домаћих правних лекова.

77. Имајући у виду овај закључак, није неопходно да Суд посебно испита други приговор Владе у смислу да је подносилац представке такође требао да искористи правне лекове предвиђене релевантним националним законодавством о заштити података о личности (видети горе наведени став 50.).

(б) У погледу притужбе на основу члана 10. Конвенције

78. Суд примећује да је подносилац представке 8. октобра 2012. године уложио жалбу Уставном суду на пресуде првостепеног и апелационог суда од 13. маја 2011 и 23. августа 2012. године, као и на „нечињење” државног тужилаштва у одговору на његову кривичну пријаву од 30. октобра 2010. године (видети горе наведени став 21.). Уставна жалба је након тога два пута допуњена додатним писменим поднесцима током 2013. године (видети горе наведени став 23.).

79. У самој уставној жалби подносилац представке се позива на дати инцидент, као и на каснији грађански и кривични поступак. При томе је навео да је претрпео повреду: (i) права на приватност своје преписке; (ii) права на заштиту података о личности; (iii) права на правично суђење; и (iv) права на једнаку заштиту својих права од стране домаћих судова (видети горе наведени став 22.).

80. У овим околностима, Суд примећује да подносилац представке у својој уставној жалби није изнео притужбу која се односи на његову слободу изражавања, ни изричито ни суштински. Поред тога, разумљиво је да Уставни суд није по сопственој иницијативи испитао наведено питање (видети горе наведене ст. 41. и 39, тим редоследом; видети и *Вучковић и други*, цитирано горе, став 82.). Подносилац представке, на крају, није доставио Суду копије два додатна писмена поднеска достављена Уставном суду након жалбе, чиме је пропустио да поткрепи да је икада поднео притужбу у вези са својом слободом изражавања у поступку пред наведеним судом.

81. Из тога произилази да нема доказа да је подносилац представке у поступку пред Уставним судом у ствари изнео своју притужбу по члану 10. Конвенције.

82. Суд утврђује да је и овај део представке неприхватљив због неисцрпљивања домаћих правних средстава и да стога представка мора бити одбачена у складу са чланом 35. ст. 1. и 4. Конвенције.

Из ових разлога, Суд, једногласно,

Проглашава представку неприхватљивом.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаном облику 1. децембра 2022. године.

Hasan Bakırcı

секретар одељења

Jon Fridrik Kjølbro

председник